

Notat om sivil arbeidsplikt

Innlegg 1: Hvorfor vi ikke er for lovforslaget

Arbeiderpartiet snakker mye om trygghet. Likevel legger de frem en lov som potensielt kan utgjøre en trussel for demokratiet. Forstå det den som kan. Dette lovforslaget gjør ikke Norge tryggere i krigstid, det har potensial til å gjøre det motsatte.

Problemet med regjeringens lovforslag er at det går altfor langt og gir regjeringen for vide fullmakter uten at disse underlegges tilstrekkelig politisk og demokratisk kontroll.

Vi ser i verden rundt oss at ting kan endre seg fort. Vi vet faktisk ikke hva slags regjering vi vil kunne få i fremtiden, og derfor er det utrolig viktig at vi holder hodet kaldt og fatter beslutninger som kan stå seg over tid. Å gi disse fullmaktene som Arbeiderpartiet foreslår til enhver fremtidig regjering er rett og slett skummelt.

Det er viktig at Stortinget har en sentral rolle i krisesituasjoner – nettopp for å hindre misbruk av makt, og for å sikre tillit til regjeringen og Stortinget.

Venstre ønsker derfor å sende lovforslaget tilbake til regjeringen, så de kan lage et nytt forslag hvor Stortinget får mer å si, i stedet for å bli satt på sidelinjen.

Innlegg 2: Det har ikke kommet ny informasjon

Flere av partiene som nå har snudd viser til at det har blitt reist nye spørsmål i saken. Det forstår jeg mildt sagt lite av.

I januar satt jeg med resten av justiskomiteen og hørte på professor Høgberg fremføre nøyaktig de samme bekymringene som hun delte i sitt FB-innlegg i påsken. Hun deltok også på høringen i denne saken i Stortinget, og senere kunne jeg og mine stortingskollegaer lese om innvendingene hennes i et skriftlig innspill.

Deretter kom mange av disse bekymringene til uttrykk i merknadene fra Venstre og SV i saken. Disse innvendingene valgte alle de andre partiene i komiteen å aktivt stå utenfor.

Det var dermed ikke noe ny informasjon som kom frem i FB-innlegget til professor Høgberg, forskjellen var derimot at bekymringene hennes fikk bred oppmerksomhet i offentligheten og blant nyhetsmediene først etter påsken.

Partiene som nå har snudd hadde dermed denne informasjonen tilgjengelig hele tiden, men valgte aktivt å ikke lytte til det. Her har stortingspolitikere rett og slett sovet i timen og det bør de være ærlige på.

Jeg er likevel glad for at flere partier nå snur i denne saken, selv om det er absurd at det måtte et FB-innlegg til for at flere partier skulle ta motargumentene som har blitt fremsatt gang på gang på alvor.

Innlegg 3: Veien videre – for tidlig å feire

Arbeiderpartiet ønsker fortsatt at lovforslaget deres skal vedtas, og dette støtter Høyre. Høyre påstår til og med at lovforslaget ikke gir regjeringen videre fullmakter enn de har i dag, til tross for at fagmiljøene roper høyt om at dette faktisk er en kraftig utvidelse. Det er oppsiktsvekkende at Høyre har en så ulik virkelighetsoppfatning fra de tyngste fagmiljøene i landet.

Senterpartiet, KrF og Fremskrittspartiet har på sin side ikke sagt noe om hvorfor de er mot innholdet i Arbeiderpartiets forslag. De sier bare at de vil se nærmere på ordlyden, uten å egentlig si noe om hvorvidt de vil stoppe dette.

Det partiene derimot burde ha gjort var å stemme ned lovforslaget, dersom de virkelig er mot å gi enhver regjeringen alt for inngripende fullmakter over folks liv.

I dag ble det klart at saken blir utsatt, men jeg frykter likevel at FrP, Sp og KrF kun ønsker å utsette saken og vil stemme for Arbeiderpartiets lovforslag sammen med Høyre ved en senere anledning. Det er for tidlig å feire, selv om det er gledelig at denne saken i det minste ble utsatt i dag og at det virker som at flere partier på Stortinget har våknet og begynt å lytte til de kloke og viktige motargumentene i denne saken.

Hva er hovedkritikken til Høgberg?

Lovforslaget innebærer at regjeringen skal få **ekstraordinære fullmakter** til å beordre sivilbefolkningen til arbeid i tilfelle av «krig, krig truer eller rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare». Høgberg oppstiller tre alvorlige svakheter ved **utløsningsmekanismen** for disse ekstraordinære fullmaktene til regjeringen:

1. Det er **regjeringen selv** – ikke Stortinget – som får **myndigheten til å beslutte når landet er i krise**.

Trykker regjeringen på denne utløsningsmekanismen får de ytterligere fullmakter – til seg selv. Vi får altså en dominoeffekt av fullmakter hvor regjeringen får fullmakt til å innvilge seg selv flere fullmakter.

2. **Den nedre terskelen** for når regjeringen kan utløse denne dominoeffekten er **uklar** og utelukkende bundet opp til formuleringen om at **rikets sikkerhet må være truet**.

Men hva skal til? LO har stilt spørsmålet om kabelbrudd i Østersjøen er tilstrekkelig, men ikke fått svar. Våre hemmelige tjenester, med støtte av Høyesterett, mente mullah Krekar utgjorde en trussel mot rikets sikkerhet. Justiskomiteens flertall uttalte i innstillingen at terskelen skulle være høy og at norsk suverenitet skulle være truet, men det er ikke det som står i lovteksten.

3. Regjeringen kan utløse fullmaktene til seg selv, **også når Stortinget er samlet**.

Dette er helt nytt i norsk lovgivning. I beredskapsloven av 1950 har regjeringen en slags stående «elverumsfullmakt». Den gir lovgivningsmyndighet til regjeringen bare hvis det er «fare ved opphold», som betyr at Stortinget ikke kan samles eller ikke kan samles tidsnok. Nå foreslås det at regjeringen kan fravike Stortingets lover når Stortinget er samlet – og det overfor sivilbefolkningen.

Etter Høgbergs syn begynner fullmaktene etter dette å bære preg av noe Stortinget **ikke har lov til å gjøre etter Grunnloven**. Når regjeringens fullmakter innebærer at regjeringen kan treffe beslutninger som bryter med Stortingets lover, selv om Stortinget er samlet og kunne

tatt stilling til spørsmålet selv, gjør at **Stortinget vanskelig kan sies å oppfylle sin plikt etter Grunnloven til å være lovgiver.**

Hvordan har Venstre fulgt opp Høgbergs kritikk?

Vårt hovedforslag: **Sende lovforslaget tilbake til regjeringen, så de kan lage et nytt forslag hvor Stortinget får mer å si, i stedet for å bli satt på sidelinjen.**

«Stortinget ber regjeringen utarbeide nye endringer i sivilbeskyttelsesloven og fremme forslag om disse. Forslagene skal sikre Stortinget en større grad av kontroll av regjeringens bruk av fullmaktene. Forslagene skal utarbeides i dialog med partene i arbeidslivet.»

Økt kontroll og involvering av Stortinget:

Stortinget bør sikres økt kontroll over bruken av fullmaktene – på lik linje med beredskapsloven, smittevernloven og koronaloven. Det er viktig at Stortinget har en sentral rolle i krisesituasjoner – for å hindre misbruk av makt, og for å sikre tillit til regjeringen og Stortinget.

Vi vil derfor gjøre følgende endringer:

- få inn kriteriet «**ved fare for opphold**» ved bruk av fullmakter
 - slik at regjeringen kun kan benytte fullmaktene dersom Stortinget ikke kan samles eller ikke kan samles raskt nok
- meddelelse til Stortinget om beslutning: «**snarest mulig**» endres til «**umiddelbart**»
 - slik at en beslutning om arbeidsplikt så raskt det er mulig legges frem for Stortinget, som kan oppheve beslutningen
 - er bestemmelsene ikke opphevet innen 30 dager, skal de legges frem som lovforslag
- presisere at forskriftene **ikke kan fravike regler i Grunnloven**
- **innskrenkning av rettigheter** kan bare gjøres så langt det er forenlig med **Grunnloven og menneskerettighetene**

Frivillig ordning for arbeidskraftberedskap:

Det bør først forsøkes en **frivillig ordning** for den enkelte, før du beordres til annet arbeid enn det du normalt gjør – i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Det bør presiseres i lovteksten at **stortingsrepresentanter** og **dommere** (og de som jobber for dem) ikke kan pålegges arbeidsplikt.

Involvere partene i arbeidslivet ved forhåndsutpeking av personer som skal inngå i kriseledelse.

Opplysningsplikt:

Regjeringen foreslår at enkeltpersoner, virksomheter og offentlige organer **plikter** å gi ut **taushetsbelagt informasjon** for å vurdere hvilket arbeid de er skikket til å bli beordret ut i.

Vi foreslår å:

- få inn et **unntak** for **utlevering av taushetsbelagt informasjon** for visse yrker, som advokater og prester, slik at de kan fortsette å utøve yrkene sine på en god måte.